

Numerul 47. Oradea-mare 23 novembre (5 dec.) 1897. Anul XXXIII.

Ese duminică. Abonament pe an 8 fl., pe 1/2 de an 4 fl., pe trei luni 2 fl. Pentru România pe an 20 lei.

Marioara.

Dramă în 2 acte de *Carmen Sylva*.

Tradusă în versuri albe de *H. G. Lecca*.

(Urmare.)

Scena VI.

MARIN, pe urmă MARIOARA.

MARIN.

Cum să deschid eu vorba? și cum să-i spui? Dă grabă?

Sfios? Să-mi fie frică? Ori s'o cuprind în brațe? .. Cum mi s'bate pieptu'! .. (bate iar la geam.) N'aude! (iar bate.) Mărioaro? ..

Ce faci? .. Dormi, Mărioaro? ..

MARIOARA (deschizând fereastra, pe care sunt puse flori, se sperie.)

Marin? .. Tu ești?

MARIN.

Eu sunt.

Ia vin'o pân' afară, s'auzi privighetoarea, să vezi cum s' răvarsă d'ă diuă, și să calci pe flori d'abiă-nflorite. Vii? ..

MARIOARA.

Tudor unde e?

MARIN.

N'ai grijă. Nu ne vede. El doarme dus.

MARIOARA.

Știi bine?

MARIN.

Cum doarme eleșteul pe timp d'ă iarnă.

MARIOARA.

Unde?

În deal?

MARIN.

Aș! s' culcase pe niște fân. Ba încă dicea că te-auțise.

MARIOARA.

M'a auțit? .. pe mine? ..

MARIN (după un gest afirmativ.)

L'am întrebat pe urmă ce-ai vorbit tu ...

MARIOARA.

Și el,

ce-a țis?

MARIN.

A țis că semeni cu ori-ce fată mare, când vine d'ă-ți șoptește, ca apa la isvor, ori ca frunzișu-n codru; că tol spunea într'una, și iar spuncai, — da' bine nici tu nu șciai ce.

MARIOARA (pe gânduri.)

Așă?

MARIN.

Și d'aia ... uite ... eu m'am gândit că ... poate ...

o fi vr'un leac să-ți vindeci o inimă pustie. C'auț ce-ntrebi tu noaptea, și, dac'ai vré să vii, .. la toate 'ți-aș răspunde ...

MARIOARA (tresărind.)

Cum? tu?

MARIN.

Eu, Mărioaro! ..

Aidi! vin'o-ncoaci în prispă. Nu-i nimeni să ne-auță ... Nici frunza n'o să spue că ne-a vățut vorbind ...

MARIOARA.

'Ți-e graiul, cum e v'entu' călduț d'ă primăvară, ce-n treacăt te mângăie, te ia, te-ademenește, și-ți place, — da nu-ți spune să te păzești d'ă brumă.

MARIN.

Nu! fi'n-că veți că vântu' omoară bruma... Vin'o, și lasă-te să-ți mângâi cosița, cum se lasă o ramură-verșită, când trece vântu-n sbor. Și-aici, la geam, e bine; da'-mi stau cam în potrivă garoafele din oale, și n'am cum să-ți vorbesc.

MARIOARA (eșind afară.)

Ei, uite-mă!

MARIN (apropiindu-se fără s'o atingă.)

Vădut-ai pəriul cum cuprinde în drumul lui, și ierburi și rădăcini de flori? Așa te-aș stringe-n brațe acú, d'aș îndrăzni.

MARIOARA.

Dă geaba e, că floarea, ori-cum, tot se usucă.

MARIN.

Cin' să-'mprieteneșce cu dragostea, tot tinăr rămâne totdeauna.

MARIOARA (uitându-se în ochii lui.)

Că doar nu 'ți-oi fi dragă!..

MARIN.

Mai dragă cum 'mi-e slujba în Ți de sərbătoare, — și nici mirosul ierbii, nici hora, nici pădurea, n'au preț față de tine...

MARIOARA (cu blândețe.)

Ce suflet bun ai tu!

MARIN.

"Ț" spusei: fi'n-că 'mi-ești dragă.

MARIOARA.

Da' frate-tău? Nu știe?

MARIN.

I-am spus mai adineaori.

MARIOARA.

Și ce-a Țis el?

MARIN.

El sta să-i dau să bea, — cu ochii la luna din fântână.

MARIOARA.

Pă urmă?... ce mai spuse?

MARIN.

Pă urmă'a Țis că, dacă 'mi-a fost așa ursita să umblu după tine, nu s'ar miră să alle că mă-'ndrăgești și tu.

MARIOARA.

O, noapte ce dai visuri, te-'mprășcie! Drum bun!
(Se luminează mai mult.)

MARIN (vesel, tare.)

Și tu, Ți minunată, revarsă-te și vin'o!

MARIOARA (incet.)

Taci! Nu strigă! Ce-i asta pă tine?..

MARIN.

Da' de ce?

N'am drept să dau de veste să știe și pădurea că ești a mea? (Marioara îi pune mâna la gură.)

MARIOARA (uitându-se spre căsuța lui Tudor.)

Scoli lumea din somn, și-o să te-auză!

MARIN.

Ci las'o să m'auză!

MARIOARA.

Ce, tu gândești c'o veste, când bucură pe unii, la toți le pare bine?

MARIN.

Nu-i vesel tot pământul când soarele răsare?

MARIOARA.

Pământu', da; da' roaua, e tristă, — fi'n-că știe că, cum o sărută-o, ea nici nu mai trăește.

MARIN.

De ce nu ești tu roauă, și eu de ce nu-s soare, să te sărut într'una până-'ei muri!..

MARIOARA (tresărind.)

Ia taci! (Ascultă.)

MARIN.

Ce-'ei fi așa fricoasă!?

MARIOARA.

Am aușit trosnind

și fășit de frunze.

MARIN.

Tu, 'ei fi aușit, da' eu, 'ți-auș doar glasul, ce ca argintul sună.

MARIOARA.

E vremea când ciobanii încep să treacă-n vale.

MARIN.

E vremea când eu, par' că văd lumea-'ntăi, și când strig: „mulțumescu-Ți, Doamne, că-mi dai și mie viață“!..

(Vrea s'o sărute.)

MARIOARA (tresărind și smucindu-se.)

St!.. (ascultă.) Clopotele turmii!.. se duc la câmp... Ia-ascultă!..

MARIN (punând mâna la inimă, după o pauză.)
Doar inima că-mi bate, atât auș acú...

MARIOARA.

Și, veți? miroase-a cimbru... tot cum miroase iarba, când calcă pă ca miei.

MARIN.

Nu. Păru' tău miroase; și fie-ce șuviță din el e ca pădurea ce 'nbată tot văzduhu!.. (Îi netezește părul.)

MARIOARA (vrând să se ridice.)

De m'ar vedé așa!..

Ulu!..

MARIN (împiedecând-o să plece.)

Ce-ar fi? ar Țice: „ce mai mireasă!“

MARIOARA.

E!

da' frate-tău mult doarme!

MARIN.

El n'are nici o grijă. Ce-i pasă lui de alții?.. (vrea s'o sărute.)

MARIOARA (aușind șgomot.)

Fugi, să nu vie mama!

MARIN.

Atâta rău! știu bine că n'o să me gonească.

(Trece un cioban cu un cal de munte, încărcat cu doniți cu lapte și cu brânză.)

Scena VII.

ACEIAȘI, CIOBANUL.

CIOBANUL (în treacă, șiret.)

Noroc, mă nea Mărinel!.. Culege flori... culege!..

MARIN.

'Poi ce? Numa' copacii să-i iau în brațe?

CIOBANUL.

Veți să nu se furișeze din mână! Țin'-te bine!.. (Ese.)

MARIN (luând pe Marioara în brațe.)

Nu-mi mai purtă dăgrijă. Știu eu să-mi țin norocul'..

Scena VIII.

MARIN, MARIAORA, mai multe FETE (cu coasele, trecând la deat.)

1-A FATĂ (arătând coloralalte pe Marioara.)

Ia uite Mărioara! (se oprese toate.)

A 3-A FATĂ (cătră Marioara.)

Ei! bună dimineața!

A 2-A FATĂ (cătră celelalte.)

Vedurăți?... (cătră Marioara.) 'Poi să-ți fie dă bine!.. Când e nunta?

A 3-A FATĂ.

Să viu și eu!..

MARIOARA.

Mai bine cătați-vă dă drum!

A 2-A FATĂ.

Să te gătim, mireasă, cu fluturi, cu beteală și să jucăm!..

MARIOARA.

Ia veți-ți de treabă!.. (ascunzându-și fața.) Ce rușine!

A 2-A FATĂ.

Auți că-i e rușine!.. (rîde.) rușine de-un flăcău mai mândru ca stejaru' și chipeș ca un brad!.. De! să nu riți!..

MARIOARA.

Luafi-o 'nainte, că v'ajung.

MARIN.

O să le-ajungi tu, numa' dă te-'oi lăsa să pleci.

A 2 A FATĂ.

S'o lași, c'o să răsără el soare, — și-o s'o vadă. (Fetele es rîzînd.)

MARIN.

Ce stai așa, dă ghiață?... Logodnică nu-'mi ești?

MARIOARA.

Știu eu!.. mă simț schimbată!..

(Marin o ia în brațe. Ea se desface repede.)

MARIN.

Ce ai? Ce sari în sus?

(Apare Tudor, cu săcurea pē umăr, eșind din casă.)

MARIOARA.

Șt! Frate-tău!

(Va urmă.)

Jules Verne: »Castelul din Carpați«.

Traducere de Victor Onișor. Cu o prefață de dr. E. Daian. Sibfiu, 1897.

— Recensiune. —

(Urmare și fine.)

Inse să nu ne pripim în a osândi. Am vădut că Verne n'a scris lucrurile aceste de la sine, ci mănecând din cercetările lui Reclus asupra noastră. Verne nu cunoaște din intuițiune poporul românesc, căci altfel n'ar puté să ne presinte bunăoară o caricatură de cioban, credul și fricos. Ciobanii nostri, fiii naturei, cari dau pept cu elementele și cu fiarele sêlbatice, n'au nimic comun cu ciobanul care se teme și de „umbra castelului“. Românul curajos, care de copil încă duce noaptea boii la câmp, nu e de fel înrudit cu tremuricele din Micești.

Și apoi ce va să dîcă non-sensul cu emigrarea locuitorilor din satul lor, de frica duchurilor necurate?

Credut-a „filo-românul“ nostru că pe la noi se află onorabili cetățeni din Abdera, cari să emigreze din cauza înmulțirii broașcelor? Sau eventual și mai onorabili Sași din orașul *Schilda*, cari să ieie lumea în cap, de frica șoarecilor?... Voiă Verne să creieze în Micești un al treilea centru al idioției?..

Nu. El ș-a muiat penelul în culorile lui Reclus și ajutorat de fantasmă a construit un tablou, care inse cel puțin e bizar. E mare deosebire, între a serie sau a zugrăvi din proprie intuiție și convingere și între a-ș imprumutá obiectul din isvoare, cari nici nu se apropie de deseversire. Schiller a descris, ce-i drept, marea, fără a o fi vedut vre-odată, a descris-o cu un admirabil succes în balada sa „Der Taucher“:

»Und es wallet und sidet und brauset und zischt
Wie wenn Wasser mit Feuer sich mengt«...

Tabloul e complet. Inse ce a succes unui Schiller, nu i-a succes lui Verne, cu toată fantasia ce o are. Las', că a descrie un popor viu, cu o civilizație deja înaintată, e o problemă cu mult mai grea, decât a zugrăvi o mare mișcată de orcan.

Această fără indoială slabă parte a romanului, — falsele culori în care este arătată viața poporului nostru — nu ne vom explica-o de provenită din anume tendințe și porniri nouă dușmănoase, ci din necunoștința stărilor faptice din partea autorului. „Die Kunst ist schauen und empfinden“. Verne inse n'a vedut și n'a simțit decât numai prin mijlocirea unui mediu nedeseversit.

„Castelul din Carpați“ inse n'a fost scris pe seama Românilor, ci a Francezilor. Și pentru ca să-i amuzeze pe acestia, autorul nu ș-a făcut chestie de conștiință cum ne presintă pe noi. Cu cât mai creduli, mai naivi și mai superstițioși ne presintă, cu cât mai mult ne îmbracă în hainele legendare orientale, cu atât mai mare efect își asigură romanului seu.

Francezii și alți cetitori streini il vor găsi foarte interesant, și vor aflá destulă distracție în aceste minuni ale veacului. Nici chiar noi nu ne putem emancipa de tot de sub puterea fantasiei lui Verne, ne distrage încâtva romanul, — de și pe socoteala noastră, căci este scris cu verva proprie Francezilor. Ne interesează a vedé fantasmeele acele de toată categoria, ce

se succed și se strecoară prin imaginația bieților Miceșteni, haulirea aceea a duchurilor necurate, cântecul acela înfiorător, care maltratează așa de fără milă claviatura nervilor celor adunați în birtul din Micești. . . P'aci-p'aci să zimbim și noi de atâta naivilate. Ne abținem înse, căci nu ne simțim nici cătuș de puțin edificați. Cele ce cetim, nu evoacă în noi o mai înălțătoare emoție sufletească, un sentiment estetic deosebit. Nu, căci *nu* sunt nici adevărate, nici frumoase; nu intrunesc principalele cerințe ale artei.

În a doua parte a romanului urmează motivațiunea superstiției, explicarea isvoarelor din cari se adapă fantasia locuitorilor din Micești.

Acești poporeni, enervați de spaimă, — cari asupra cetitorilor fac impresia că în paroxismul lor stau a-ș perde toate mințile, — nu s'au apropiat nici odată de castel.

Niță Stan (finul lui Onișor), curajosul ginere al primarului Colța, ș-a luat, ce-i drept, inima în dinți și s'a dus. A urcat chiar zidul castelului, înse de o putere supranaturală a fost trântit de pe zid și, întorcându-se în sat fără a fi iscodit ceva, a întărit pe săteni în credințele lor de până acum.

Într'o ți înse sosește mântuitorul. E un boier din România, dl Telesco, care a voiagiat mult și — n'avea teamă pe duchuri. Țsta s'a hotărât să pătrundă în castel. Și i-a succed.

Prin Telesco aflăm ce-i cu minunile din Castel.

Adecă nici o minune. În castel locuia proprietarul castelului, baronul de Gorț, reintors după mulți ani din Italia. Un om ursuz, caracter mistic. Baronul nu voia să vină cu nime în atingere, ei să trăiască singur cu o tristă aducere aminte, legată de o cântăreață italiană. Singurul ortac, care-l însoțise în toate călătoriile lui și trăia acum cu el în castel, eră Orfanic, un maestru de fizică experimentală. . .

Pentru a fi scutit de contactul cu lumea esternă și indeosebi de cea cu Miceștenii, baronul de Gorț are capriul de a da hrană credinței, că în castel locuiesc duchuri. Spre acest scop instală în castel cu ajutorul lui Orfanic „o mașinerie specială, destinată a înspăimânta împregiurimea, producând fenomene, cari nu puteau fi socotite decât ca lucrări diavolești“ . . . Reflectori, flăcări de salitră, mașini electrice și telefonul, erau mijloacele cu ajutorul cărora produceau mirozeniile, pentru hatirul privat, de a rămâne scutiți de visita Miceștenilor. . .

Situația aceasta chiar verosimilă să fie și încă e — caraghioasă.

Înse vine Telesco. Țsta șcie ce-i electricitatea și n'are nici teamă. Autorul ne poartă prin ambiturile misterioase ale castelului, ne spune istoria tot atât de misterioasă cu cântăreața italiană Stella, — iubita repausată a lui Gorț și fosta mireasă a lui Telesco — și în sfârșit pune dinamită castelului și-l sfărâmă cu mașinării cu tot. Pentru ce? Baronul Gorț nu voia să fie — descoperit! Motivarea e a se căută în firea curioasă a lui Gorț.

Asta-i toată știința depusă în partea a doua a romanului. Cu ajutorul ei cetitorii își explică minunile ce au întortochiat firele gândirii normale a celor din Micești. Miceștenii enșiși înse nu vor să șcie nimic nici de telefon, nici de Edison. „*Învățătorul Petrică n'a înecat nici după acestea a-ș întemeia lecțiunile pe studiul legendelor ardelenesci*“ . . . (pag. 225). „*Sie bleiben so dumm wie zuvor*“, — vorba neamțului. Grei

la cap acești Români ai lui Jules Verne, — înse, în fine, ce reson avea baronul Gorț să-i ametească cu d'alde Edison! . .

Acest fel de roman (cum e partea a doua din „Castelul din Carpați“ și cum sunt sunt aproape toate romanele lui Jules Verne) se numește *roman științific*. Tractează știința în mod popular, are tendința de a fi instructiv. S'ar pute mai corect dice roman didactic.

Chestiunea, dacă romanul și poezia în genere poate avé chemare didactică, s'a rezolvit deja în secolul trecut. Lupta contra poeziei didactice, reprezentată în Franca prin Boileau, în Englitera prin Pope, iar în Germania prin Gotsched, s'a sfârșit cu triumful ideilor reformatrice ale lui Herder și Lessing, cari respingeau tendințele didactice și moralisătoare din chemarea poeziei. Aderenții lui Lucretiu, a poetului care în poezia sa „de natura rerum“ cuprinsese întreaga filosofie a lui Epicur, au făcut loc aderenților lui Virgil. Poezia adevărată, prezentarea în mod artistic a vieții omenești și a stărilor sufletești, a prins rădăcini. Reprezentanții poeziei didactice sunt astăzi îngropați și dacă ne întelnim undeva cu încercări de a reîmpropăta acel curent, n'avem motiv de a crede, că vor isbuti.

Pentru că nu ne convine ca astăzi, când toți ramii științei sunt pe o treaptă atât de înaintată, când educațiunea popoarelor este pusă pe base științifice, când fiecare ram al științei își are cercul seu de lucrare, — nu ne convine, că se fac încercări de a înoculă *poeziei* tendințe proprii *științei*.

Vedem, cum chiar în timpul mai nou se scriu romane al căror material este scos din domeniul metafisicei. ~~Somnambulismul, spiritismul și diferite fenomene psihopatică sunt obiecte predilecte, cari se tractează în romane cu mult aparat științific. Un lucru înse s'a adevărit despre acest fel de produse ale artei (întru cât se pot numi astfel), că ele n'au trăinicie, ci în timp scurt ajung puse la dosar. Precum romanele lui Walter Scott au fost date uitării din pricina tendinței prea sforțate de a învăța și moralisă, astfel se uită și romanele mai noue numite „științifice“ sau didactice.~~

Romanele lui Jules Verne aparțin acestei categorii. În toate găsim înghetată o mare cantitate de știință. Deosebirea între el — care e fără îndoială un scriitor de mare talent — și între alți romancieri este, că *formele* în cari își îmbracă materialul, sunt *interesante*. Materialului sec îi dă viață organică, științei îi dă rolul de a distra. Succesele ce Verne a secerat prin romanele sale sunt datorite exclusiv formei. Trăinicie înse nu ș-a asigurat romanelor sale. Deja astăzi ele au roluri secundare, care în literatură stau mult *îndărătul* acelor romane, cari desfășură înalte probleme sociale și cari stau la nivelul artei.

Peste romanul „Castelul din Carpați“ s'a trecut deja la ordinea zilei. Francezii cari vor să-și facă o idee despre românii din Transilvania sau despre invențiile lui Edison, n'au trebuință să o cetească în acest roman. Cu invențiile s'au învechit și *prescriis* și romanul. Iar abstragând de la aceste doué părți ale romanului, rămâne superstiția exagerată și puțină acțiune în giurul celor doué relații de dragoste, cari singure înse nu captivează. Dacă n'ar fi modul interesant de povestire, romanul acesta astăzi n'ar mai avé nimic ce l'ar ridică peste romanele de anticuar.

MAMA SCALDĂ PE LILICA

Această interesantă espunere și faptul că se tragează despre Români, l-a fi indemnât pe dl Onișor, ca să ne ferească cu traducerea romanului. E chestie de gust a judecă, dacă am avut trebuință de această traducere sau nu. Eu sunt de părerea că *nu*. Causa, — cele espuse de sus. Inse după ce odată s'a tradus, me voi exprima pe scurt și asupra traducerei.

Di V. Onișor s'a achitat incontestabil cu multă dibăcie de sarcina ce a luat asupra-s. Intrunește unele condiții dintre cele ce am precizat la început: serie o bună românească și interpretează fidel. Păcat că nu a fost mai cu gust la alegerea materialului. În ce privește limba, i s'ar pute observa, că putea să folosească o limbă mai populară, fiind că romanul pentru popor e scris. Trebuia pe urmă să se ferească de unele provincialisme.

Un lucru nu îl pot iertă dlui traducător. Dsa s'a făcut naș și a rebotezat o mulțime de nume din roman, — a romanizat fără nici un scrupul. Nu cred ca cel ce l-a autorizat să traducă romanul, i-a dat autorizația să traducă resp. să romanizeze și numele. Romanizarea aceasta i-a împus romanului un colorit strein de original. Cetitorului i s'au sugerat impresii, cari celimă originalul, *nu* i s'ar fi sugerat. O astfel de procedură inse nu este îngăduită. Voiește cineva a ne face cunoscut un product al literaturii streine, poftescă și ne deie o traducere *înlocuim*, căci numai astfel ne șcim face o justă judecată despre original. Așa numitele *localisări* trebuie condamnate cu toată hotărîrea.

Prin localisări (veđi „Werther“ in ediția lui Stăncescu!) nu dobândim nimic. Valoare literară n'au decât traduceri cari n'au suferit tocire. Aceasta fie ăis și pentru cei ce cu atâta predilecție localizează drame pentru usul diletanților nostri.

O altă imputare ce i-o fac dlui Onișor este cu privire la prefața scrisă de dl dr. Daian. O prefață scrisă de un *al treilea* e un lucru puțin obișnuit. Se poate presupune despre un bun traducător, că ănsuș va fi capabil să-și scrie vre-o câteva cuvinte de recomandăție și de esplicare. Biografia și scrierile lui Jules Verne le găsiă și dl Onișor în vre-un lexicon universal sau în vre-o literatură franceză, — dacă nu cumva le cunoașce din lectură. Iar faptul că lași să-și facă o prefață un director de tipografie, admite presupunerea, că traducerea și în deosebi prefața recomandătoare, este scrisă în prima linie în interesul tipografiei. Am avé deci încă un cas de natura multor altora: *o întreprindere mai mult materială decât literară* . . . Numai astfel se pot esplică unele lucruri din prefața dlui Daian, că: „*În privința politică (!) Verne ni se arată ca un aderărat filo-român*“. (Politică? Cum a putut seote domnul cu prefață o tendință sau „privință“ *politică* din puținele reflexiuni ca „dă pe moarte“, cari n'au nimic de-a face cu fondul romanului?) Numai astfel se poate esplică greșeala comisă poate într'adins, de-a numi în prefață productul lui Verne „roman românesc“. (De când sunt identice noțiunile „roman românesc“ și „roman din viața poporului român“.)

Sunt sigur că dl Onișor n'ar fi recomandat romanul cu atâta stăruință bătrânilor, copiilor etc. etc.

Cu un merit inse se poate „măguli“ dl Daian: S'a ingrigit de un tipar perfect, cum la puține cărți se poate observa. Partea tehnică a lucrării merită toată lauda.

Inse-atâta tot!

Budapesta.

ILARIE CHENDI.

Cântărețul.

(După Goethe.)

„Ce-aud cântând afar' pe pod?
La poartă ce răsună? . . .
Aduceți omul din norod,
Din coarde să ne spună.“
Vorbî un Craiu. Pajul fugi:
L'aduse; Craiul porouă:
„Chemați pe cel bătrân!“

— „Fiți salutați bravi cavaleri,
Și dame 'ncântătoare,
Comori de grații și puteri
Cu nume legendare!
Iar voi, ochi mult admiratori
Ve 'nchideți . . . între-așă comori
Nu-i vreme de umire!“

Artistul, pleoapele 'nchidînd,
Lovesce firul strunei.
Răpiți, stau nobilii privind
Femei ca fața luii . . .
Iar Regele a ordonat,
În cinstea celui ce-a cântat,
S'aducă-un lanț de aur.

„O, Rege, mie nu mi-l da:
Dă-l celui care șcim
S'adune pe coroana ta
Virtuți și vitejie.
Germanul cel mai iscusit
Să poarte lanțul aurit
Și toată grația luii“

Eu cânt ca pasărea din pom,
Sub frunze pitulată
Și de-am putut mișcă un om,
Nu-mi trebuie răsplătă.
Dar -- dacă mă e permis să spun,
Aș cere vinul cel mai bun
În cupa cea mai scumpă.“

I l-au adus; l-a deșertat.
„Ah! dulce ambrozie.
Onoare Celui ce l'a dat
Și viața-i lungă fie.
Iar mulțumirca-i de noroc
La cer s'o dea nu mai cu foc
De cum i-o dau ađi eu!“

C. XENI.

Dintr'o serisoare :

„Nu mai sunt așa de cheltuitor, dragă tată. Până și la chibrituri fac economie. Nu sting capătul de țigară, până ce nu aprind cu el o altă țigară, ca să nu stric un chibrit“.

Fin de siècle.

— Pentru ce s'a stricat căsătoria?

— Pentru că rudele viitoare mele soții nu s'au putut învoi asupra cifrei pensiei alimentare, pe care aveam să i-o plătesc în cas de divorț.

Maria Nara.

Basm.

(Urmare.)

Acuma, la două trei zile după ce gonise veduvul pe fată, nevasta fiind sigură, că s'a prăpădit, de oare ce ea nu mai eşise nici odată din curtea casei, întrebă iar pe oglindă:

— Oglindă, oglindița mea, cine e mai frumoasă în țara asta?

— Și stăpâna mea e frumoasă, răspuse iar oglinda, dar ca Maria Nara nu e în toată țara.

— Cum, Maria Nara nu s'a prăpădit încă?

— Nu, nu s'a prăpădit, răspuse oglinda.

— Și poți să-mi spui încotro e?

— Ea se află în cutare și în cutare loc, la cei șapte piticii.

Am uitat să ve spui, că după ce a gonit tatăl pe fată, el a murit chiar a doua zi, — se vede că așa o fi vrut Pronia cerească, să nu rămăie fără respălă.

Dacă auți ea așa, se schimbă cum putu mai bine la port și la față și numai o luă în spre locurile unde locuiau piticii.

Cum ajunse, începă să strige:

— Pieptare de vândare, pieptare de vândare, cine cumpără pieptare?

Fata eși degrabă afară, ca să vadă ce este.

— Nu cumva îți trebuie un pieptar? întrebă și-ça de femeie, că mult am niște pieptare mândre.

— Ba să cumpăr, răspuse fata, uitându-se la ele.

Dacă făcură toameală și se îmbracă fata cu unul, ca să-l încerce, hoța de muere numai odată o strinse așa de tare în copii, încât biata fată cădu jos ca moartă.

— Acum să-ți fie de bine tērguiala, dise femeia, care o și luă la fugă.

Când se întorseră piticii acasă, se luară cu mâinile de păr și de bărbi, când văzură pe biata fată lungită jos. Începură ei s'o frece, s'o stropească cu apă; fata tot țapănă. Pe urmă încercară s'o descheie și la pieptar. Cum o descheiară, cum începă fata să ofteze și numai incetul, cu incetul își veni iară la loc.

Dacă o fi povestit fata piticilor cum a mers și cum n'a mers lucrurile, nu știu, — că nici mie nu mi-a spus mama, — destul că a doua zi după isprava asta, femeia își întrebă iară oglinda, ce știți, că o întrebasese cu o zi înainte.

Necăjită loc, că oglinda ținea una:

„Ca Maria Nara nu e în toată țara“, îi veni s'o spargă, pe urmă își luă seama și o întrebă:

— Și tot la cei șapte piticii este?

— Tot acolo.

Ca să nu fie prea de oaiie și să nu bānuiască fata ceva, își călcă pe inimă și mai lāsă să treacă câteva zile, apoi o porni de nou la drum. Cum ajunse, începă iară să strige în gura mare: Piepteni de vândare, piepteni pentru conciu de vândare; ai, ce mai piepteni frumoși cum poartă numai împărăteșele!

Fata eși iară afară și cu minte de copil ce eră, cumpără și un pieptene.

— Ia puneți-l nițel în conciu, că mult trebuie, că va sta bine în mândruțu ăsta de păr, dise femeia.

Pe când își puneă fata pieptenele, șireata de femeie se făcu că vrea să îl îndrepte și numai odată îl înfipse așa de adânc în cap, încât fata dete un țipăt și cădu jos.

Când veniră piticii, fata eră ca moartă.

O luară ei, o puseră în pat, încercară cu de toate, îi descheiară pieptarul; fata de unde să mai mișce.

Plānsēră bieții piticii, se bociră, când, nu știu, cum îi veni în gând unuia, care o mângăiă pe frunte, că îi trase pieptenele din cap.

Fata începă numai decât, de unde eră albă ca varul, să se mai rumenească la față, apoi incetul cu incetul își mai veni în simțiri.

După întâmplarea asta, piticii hotăriră să nu mai lase pe fată singură și să rămăie în totdeauna câte doi din ei acasă.

Așă, de și oglinda spuse din nou nevetei și după asta întâmplare, că Maria Nara e cea mai frumoasă din țară, din pricina piticilor nu mai izbuti să se apropie de fată.

Trecu așa mai mult timp.

Într'o zi, venind cinci dintre piticii spre casă, se întâlniră cu un lup, care umblă așa a lene, cu capul în jos.

— Da unde mergi, așa pe gânduri, lupule? întrebă piticii.

— Da unde să merg, sunt bolnav, prăpădit și umblu de atâta amar de vreme să găsesc un leac și tot nu găsesc.

— N'ai veni nițel până la noi, diseră piticii, că căpetenia noastră știe multe buruieni și poate și-o da și ție pe leac.

— Ce să mai viu, că știu eu că tot degeaba viu.

— Da de unde știi tu asta?

— De unde? fiind că știu, că leacul meu e a-nevoe de găsit și pentru că sânt sigur, că nici n'o să-l mai găsesc.

— Da multe mai știi și tu, diseră piticii rîdend. Doar ne-i fi știind și ce fel de leac îți trebuie?

— Ba știu, da știu, că n'o să-l găsesc nici odată.

— Nu ne poți spune și noue că ce leac să fie ăla?

— Ba să ve spui dacă vreți: Trebuie mai întei să știți că eu nu sânt lup adevărat. Pe mine m'a vrăjit de când eram copil o vrăjitoare, care avea necaz pe părinții mei, să me prefac în lup și să nu me mai fac om, decât dacă vom da, până trăește ea, peste o fată, care să fie mai frumoasă decât ea.

„Acea vrăjitoare, spunea tata, că nu mai avea soață în frumusețe și necazul care-l avea pe părinții mei eră, că cu toată frumusețea ei, tata n'a vrut s'o ia de nevastă.

„De când sânt vrăjit, tata a pus oameni de a cutreerat pământul și câte fete și femei s'au cređut frumoase, au fost aduse la palat, — am uitat să ve spui, că tata a fost craiul acestui ținut, — se vede înse, că nici una din ele n'a fost mai frumoasă ca vrăjitoarea, sau, că o fi murit, că eu am reimas tot lup. Mama a murit de inimă rea curend după ce m'a vrăjit; tata a dus-o până acum câteva luni, când și-a dat și el sufletul, de oare-ce nu mai avea speranță să me mai vadă om. Dacă până s'o implini un an de la moartea tatei, nu me voi pute sui pe tron, atunci cărna țerii va trebui să fie încredințată unui strein.

„Eu sânt sigur, că nu-mi mai găsesc leacul și așa am hotărît să nu me mai întorc acasă și umblu din pădure în pădure, până s'o îndură Dđeu să-mi lae țilele.

(Finea va urmă.)

A. SANDA.

Henrik Ibsen.

— Studiu critic. —

(Urmare.)

Timpul în care se petrece piesa „Borkman“ e de 3 ore, acoperindu-se pe deplin cu timpul ce se cere pentru reprezentarea piesei. Și în aceste 3 ore trăim 5 ani cu Borkman în închisoare și alți ani în surghinul lui.

Astfel se pare că Ibsen s'a reîntors la cerința lui Aristotel de a păstra unitatea locului și a timpului; dar sunt sigur că dacă această cerință n'ar fi existat nici odată, Ibsen n'ar fi scris altfel de cum a scris.

Pentru reprezentarea unei drame de Ibsen, nu se cere mult de la mașinistul teatrului. El face rare-ori întrebuintare de mașinării, cari ori cât de perfecte ar fi, totuș pe mulți îi scot din iluziune. Eu știu numai un singur cas în care se folosește de mașinării. E sfârșitul piesei „Borkman“. Eroul ese din casă și pleacă înainte prin zăpadă, tot înainte. Aceasta are să se reprezinte și e grandioasă astă scenă, în care-l vedem luptându-se cu zăpada, cu aerul cel aspru și apoi cădând suflat de un vântuleț!

Are Ibsen încă alt mijloc prin care ne știe transpune în situațiunea necesară pentru ca să simțim piesele sale. Pe nemțeșce s'ar pute numi „Stimmung“ și în pictură s'ar pute traduce cu fondul tabloului. E ceva ce plutește prin aier, ceva mai mult presimțit, decât priceput, o putere neesplicabilă, care ne răpește cu ea și ne irită nervii până la gradul de a pricepe pe deplin piesa.

Ceva analog aflăm în „Lohengrin“ de Wagner. E musica cuvintelor:

Nici când să nu me 'ntrebi,

Nici grije să nu ai,

De unde viu și care

Mi-e numele și felul,

cari se repetă mereu în decursul operii întregi, variată, dar pururi aceeaș, uneori numai câteva tacte, câteva acorduri, apoi în ouvertura actului din urmă pregătindu-ne pentru grozava scenă de nuntă și încungiurându-l mereu pe Lohengrin cu o ceață misterioasă.

Așă sunt în Brand cuvintele „totul sau nimica“, pe cari le auzim chiar când ele nu sunt rostite, așă e „raja sêlbatică“, cu alegoriile ei, așă sunt „strigoi“ cari plutesc mereu prin aier înainte ce să ne apară, așă e „Șoricăreasa“, a cărei putere asupra lui Eyolf nu ne-o putem explica, așă sunt pașii lui Borkman, a căror cadență umple ca și un „danse macabre“ scenele din parterre cu mister, așă sunt „carii albi“ în Rosmersholm, „palatele aieriane“ în Solness și „străinul“ în „Femeia mării“.

Iată ce țice Brandes despre astă dramă:

„Piesa ne atinge ca un experiment psihologic-fantastic, lucrat cu mare măiestrie. Nu se întemplă la lumina limpede a zilei, ci într'o luminație de a lui Rembrandt, „străinul“, misticul obiect al dorului femeiesc spre ceea ce e nelegat și teama femeiască spre necunoscut, pentru ca să dispară tot atât de iute, precum a venit“.

În „Femeia mării“ acest ceva ce plutește prin aier, trece deja în misticism, are în țesătura sa ceva din negurile cari acopere fiordurile Norvegiei.

„Cum trebuie să îl privim?“ e întrebarea pe care și-au pus-o mulți.

Cu ochi desarmați de sigur nu, ci printr'o prismă cu care privim frumsețile din 1001 de nopți.

Ați văduț vre-odată cum copiii fac din apă de săpun suflată printr'un paiu, globuri, cari se ridică în aier? În ele se reoglundă împregiurimea întregă în

mii și milioane de culori, în aur și în purpur, de sute de ori mai frumoasă ca în realitate. Dacă privești în aceste globuri, simți o delectare sufletească; dacă vrei înse să le pipăi, globurile se sparg.

Așă e și misticismul în piesele lui Ibsen. Dacă privim prin el dramele, le simțim mai adânc, ne par însuțit mai frumoase; dacă cercăm înse să ne convingem în ce constă el, stricăm totul.

E în „Femeia mării“ un dialog, care atinge astă chestiune și în răspunsurile date de Wangel, cred, că se poate ceti atitudinea lui Ibsen însuș în fața acestui „nușciuce“.

Arnholm: Cum îți esplici puterea aceea pe care o are străinul asupra ei?

Wangel: Hm, dragă prietine — lucrul ăsta cred că are niște părți cari nu se pot esplica.

Arnholm: Ceva ce în sine însuș e de neesplicat, crești? Deloc neesplicabil?

Wangel: Cel pușin în împregiurările actuale...

Arnholm: Crești tu în așă ceva?

Wangel: Nici nu cred, nici nu me îndoiesc. — De aceea las chestiunea neesplicată...

Ellida e fiica unui pãzitor de foc. Toată viața și-a petrecut-o încungiurată de mare, cu țipătul gaviilor, cu urletul furtunii, cu valurile în cari razele soarelui nasc culorile curcubeului. Numai cine a trăit la mare, cine cunoașce pe marinarul și pe pescarul adevărat, știe cum viața omului se poate legă mai strins de nemărginita apă, decum se leagă viața țărânului de pământ și a ciobanului de munți.

Pe această insulă mijlocul mării a crescut Ellida liberă ca peșcotul în apă.

Într'o țibarcă înse la ostrovul lor o corabie engleză și pe bordul ei se află un marinar, care în curând o cuceră cu totul. „Străinul“ îl numeșce Ibsen și străină e toată înfățșarea lui. Are mult din fantasticul figurilor acuaticice ale lui Arnold Böcklin.

În fotelul cel mare.

În el e oarecum personificată marea, precum ochii lui își schimbă culoarea după fața valurilor. Cu largul mării întrunește sufletul sau ideea libertății, puternică ca fluxul și refluxul e voința lui. Și acest om cu barba roșie și cu un omor pe suflet o hipnotizează oarecum pe Ellida și când pleacă îi stoarcă jurământul că ea îl va aștepta, logodindu-și-o de soție.

Ellida: Îngrozitor e aceea ce ne înspăimântă și ne atrage.

Arnholm: Ne și atrage?

Ellida: Îmi vine a crede că mai mult ne atrage, decât ne înspăimântă.

Dar străinul pleacă după ce a asvêrlit inelele lor în apă, încredințând mării legătura lor, căci e urmărirea de resbunătorii căpitanului de corabie, pe care-l omorise. Dar cu el deodată se depărtează și puterea lui. Ellida se desmetcețese, în ea se deșteaptă femeia mării, de două ori îi scrie, că își rupe promisiunea, apoi nu i-a mai scris — și se mărită cu un veduv, cu doctorul Wangel, căci el o ceru mai întâi.

Trec ani, Ellida e doamna Wangel și trăeșce acuma în fiord. Dar copila mării nu se poate dedă cu apa stătută a fiordului, aici valurile sânt mici, și îndușitoare. Wangel o iubeșce, ea încă îi slimează, dar totuș nu se simte bine. Jugul căsătoriei o apasă greu, nu se poate acimatisă cu rolul de mamă a două fete, dintre cari una e aproape de aceeaș vîrstă cu ea, căsnicia lor e — ca apa fiordului.

Când fetele stau în verandă, Ellida stă în foisor, iar Wangel e și tată și bărbat, el merge când la verandă când la foisor.

Ellida: Eu cred că pentru toți e mai bine așa. Putem doară să și vorbim unii cu alții — dacă chiar simțim câte-odată că trebuie să ne spunem ceva.

În astfel de situațiune ei cînșiși îi vine a se compara cu o nimfă, care a eșit din mare și s'a înglodat într'o baltă, de unde nu mai poate eși, așteptându-și acum sfêrșitul.

În ea se nașce dorul de libertate, nervii ei agitați îi reimproșpêtează în memorie figura străinului pe care l'a înșelat și în curênd aceasta devine ca o vedenie care o urmăreșce pretutindeni și îi pîtrunde atât de adânc în suflet, încât copilul pe care-l nașce are ochii lui și nu-i decât un schilod care moare după câteva luni. Spaima de a mai reveni aceasta o face ca patul ei să nu mai fie și patul bărbatului său. E un cas de teleopatie acesta, căci chiar pe când Ellida nășcea, ședea străinul pe o corabie în largul mării și rêsfoia prin gazete vechi. De ani de zile nu mai aușise nimic despre ea. Deodată zări într'o gazetă anunțul de nuntă al Ellidei și al lui Wangel. „Și totuș va fi a mea!” a șis el scrișnind din dinți...

Peste fiord zăcea o atmosferă grea, un zăduf ca și înaintea izbucnirii unei furtuni. Și furtuna izbucni.

Precând nimeni nu-l așteptă, apărî deodată străinul, această personificație a mării, cerêndu-și pe femeia sa. El nu e un duch ca la Shakespeare, care să apară noaptea arătându-se numai unei persoane, ci e un om viu care vorbeșce cu Ellida și cu Wangel.

E admirabilă scena ce urmează.

Rece ca apa mării sânt vorbele lui, cu cari o provoacă pe Ellida să alea... ce el și între Wangel.

În sufletul Ellidei lupta deșce dorințe. Groaza ce-i insuflă acest străin o face să se țină strins de Wangel cu care se dedase și de și nu putea fi fericită pe deplin, totuș eră liniștită. Și totuș străinul o atrage, o

atrage cu puterea necunoscutului și a dorului femeesc după libertate.

Și cu cât Wangel cearcă mai mult să o oprească luându-și refugiul la dreptul său legal de bărbat și amenințând să nimicească pe străin prin destăinuirea omorului comis, o depărtează pe Ellida de sine. Deja magnetismul ochilor de mare începe să lucreze, încă un pas și Ellida e în brațele străinului... când bărbatul desnădăjdut, doctorul fără speranțe, încearcă ultimul remediu și cel mai cutezat, rostind aceleași cuvinte pe cari le rostise străinul atât de adânc în inima Ellidei:

Wangel: Acum poți să-ți alegi drumul în deplină... în deplină libertate.

Ellida (il priveșce câțva timp multă, cu ochii înholbați): E drept — drept — ce șici? O spui — din adâncul inimii?

Wangel: Da, o spun din adâncul inimei mele pline de durere.

Atunci Ellida se întoarce spre străin și privindu-l firm, căci de astădată are puterea să i se uite drept în ochi, îi șice: „Nici când nu me duc cu dta după ce s'a întêmpat acestea!”

„Bun remas, doamnă Wangel” îi șice străinul nămind-o pentru întêia oară „dumneata” și sîrind peste stobor se depărtează cu cuvintele: „De aș înainte nu mai ești pentru mine decât un naufragiu persistat mai mult în viașă-mi!”

Libertatea și responsabilitatea pentru faptele sale — iată ce îi lipsiau Ellidei și o făceau nefericită. Acestea trebuie date unei femei, dacă căsnicia e adeverată, iar nu numai o „casă de păpuși”.

Cu ele Ellida e fericită, o țintă nouă și-a căștigat, e creșcerea copilelor. Și cât de veselă i se aruncă Hilda de gât, câtă iubire e în îmbrățișarea lor!

Comparația cu sirena înădușită în baltă nu se mai potriveșce, căci precum șice:

Ballested: Diferința e, că sirena trebuie să moară în baltă. Dar oamenii se pot acim-aclimatisă. Da, da, ve asigur doamnă Wangel, ei se pot acim-aclimatisă.

Ellida: Da, în libertate o pot dle Ballested.

Wangel: Și sub proprie responsabilitate, dragă Ellida.

Ellida: Chiar asta e!

Peste aste cuvinte cade cortina. Sfêrșitul e satisfăcător pentru toți. *Ballested*, pictorul, *frizeurul*, *corniștul*, *călăuzul* etc. etc. rămâne tot omul, care se acim-aclim-ati-sează. *Lyngstrand* ofticosul fericit, care mulțumeșce lui Dumnezeu că i-a dat boala, căci prin ea va putê deveni artist. *Hilda* și-a aflat o mamă pe care o adoară. Pe ea o vom mai revedê în Constructorul Solmess.

Nu mai unirea lui *Arnholm* cu *Bolleta* nue așa de mulțămitoare, precum se pare, căci în ea vedem, precum vedem Macbeth în peștera vrăjitoarelor în oglindă capetele urmașilor lui Banquo, o nesfêrșită perspectivă, în care iarăș și iarăș se succed căsătoriile de conveniență cu toate tristețele lor urmări.

(Va urmă.)

SEXTIL PUȘCARIU.

Discursul dşoarei Angela Butean,

profesoară la şcoala civilă română de fete din Beins, cu care a deschis serato literară-musicală din 7/19 noiembrie an. c. u interna-tului Pavellin de fetiţe de acolo.

Prea stimaţi domni şi doamne,

Noi serbătorim! N'am penel cu care să ve zu-grăvesc, n'am penă cu care să ve descriu şi graiu?... vocea-mi e debilă... de unde să-mi iau grain potrivit, sonor şi pătundător, cu care să ve pot expune vrednic şi cu mândrie marea importanţă şi profun-ditatea însemnătăţii acestei serbători?

Este preseara onomastică unui bărbat din ne-amul nostru, pe care faptele sale l-au înălţat sus peste sfera îngustă, în a cărei atmosferă se nasc, se mişcă şi în urmă dispar muritorii.

De câte ori serbătorim aceasta şi, ne vin în memorie anii întunecimei din trecut, momentul când s'au pus fundamentele prime ale acestui zid măestos şi ziua fericită din anul 1896 când s'au deschis pentru prima dată porţile culturii mai înalte pentru fiicele române în centrul Valei Crişului Negru.

Dar oare fost-a necesar aceasta? Nu putea su-mele enorme ce s'au vărsat în aceste clădiri să se in-trebuinţeze pe alte scopuri mai iminente şi mai salu-tare? Oare femeile române într'adevăr să aibă trebu-inţă de o cultură mai înaltă?

Aproape generală este şi aşi părerea, că sfera de activitate a femeii trebuie să fie restrinsă la economia de casă, să fie evlavioasă, să-şi iubească vatra şi lu-crul. La aceasta inse nu se cere gramatică; căci a vorbi învaţă de la părinţi; din istorie nu se cere mai mult decât să şcie, că până când e fată, are numele părinţilor, după ce se mărită poartă numele bărbatu-lui; din geografie e destul să şcie cum are să treacă dintr'o chilie în cealaltă; din matematică să nu uite că 10 părechii de ouă sânt 20 de ouă; din chimie să şcie când ferbe apa; din fizică, că dacă vede că plouă, să pună ciubărul sub streşină, şel. La Romanii cei vechi lauda cea mai mare pentru o femeie a fost, când s'a dis despre dēnsa, că şede acasă şi toarce. Se şice că Byron ar fi dorit ca biblioteca femeilor să nu con-ţină decât biblia şi cartea de bucătărie şel. Ce trebu-inţă e dară de o cultură mai înaltă pentru fiicele ro-mâne?

Şi totuşi! abstragēnd de la aceea că şi în econo-mia de casă trebuie să fie calcul, ce fără de nişte ope-raţiuni aritmetice, fie din cap fie pe hârtie, nu se poate face d. e. împărţi aşă, ca din puţin să şi ajungă să şi rămână, ca în loc de litră să nu dea cu cofa şel.; abstragēnd, şic, de la aceasta, să nu ne amăgim, căci rolul şi adevărata chiasmă a femeii se înalţă mult peste cadrul simplei economie de casă, la sfera sub-limă a educaţiunii, a formării de caractere, unde nu mai poate fi indiferent, care educatoare cum şi întru cât va putē respunde sublimei sale chiasmă? Poama nu cade departe de pom, sau după cum şice un grec din vechime: „Dacă pe copilul teu ţi-l creşce un sclav,

atunci în loc de unul vei ave doi sclavi“; iară Milton: „Eteea copilărească aşă-ş arată pe cea bărbătească, precum dimineaţa îşi arată ziua“. Prin urmare femeia ca educatoare are trebuinţă de unele mijloace şi pu-teri cari nu şi le poate câştigă, decât prin învăţatură, şi o educaţiune spirituală mai înaltă; apoi este un adevăr incontestabil, că facultatea priceperii, care este decorul bărbatului şi al femeii de o potrivă, nu ni-a dat-o Dumnezeu ca să ruginească, fără a o fi in-trebuinţat, ci din contră, ca folosindu-o, să o desvol-tăm. Dacă îndestulirea, aceasta fericire pămēntească, şice un înţelept, — ar sta în bogăţii şi scopul fiinţei omenesci în grămădirea comorurilor peste comori, a-tunci 99% dintr'o sută a omenimei adecă săracii ar fi despoiaţi cu desevăşire de fericire; atunci Ceresus în momentele cele mai critice n'ar fi trebuit să esclame: „Solone, Solone!“ Nici Solomon înţeleptul: „Deşertă-ciunea deşertăciunilor şi toate sânt deşertăciuni!“ A-tunci Socrate şi Diogenes n'ar fi trebuit să despretuiască averile lumesci şi Christos n'ar fi trebuit să şică tine-rului: „De doreşti să fii perfect, mergi de-ţi vinde avuţia şi o împărţeşte între cei săraci şi vino după mine“; atunci ēnsuş Rescumpērătorul lumii ar fi pre-ferit să se nască în catifea şi mētasă, iar nu în iesle.

Fericirea se ţese la vatră; îndestulirea se pregă-teşte la vatră; cum şi se sară, aşă ai să mănânci.

O doamnă bogată desfătându-se întru mulţimea petrilor sale scumpe, s'a dus odată de le-a arătat şi amiceii sale rugându-o ca şi ea să i le arete pe ale sale. „Da, şice matroana, pretină mai aşteaptă puţin şi ţi le arăt“. Ca la un şert, cu feţe vesele intră în odăe 3 băieţii şi doue fetiţe; unul povesteşte că a fost laudat, altul că la şcoala căl a învăţat şi fetiţele adaug cât au înaintat. Atunci matroana sămăntându-le fruntea, se întoarce cătră prietina sa şi şice: „Iată pe-trile, iată odorurile mele scumpe!“

Şi cugetaţi oare preastimaţi domni şi doamne, că aceste odoruri scumpe se pot păstră şi se pot polei ca să fie mai mândre mai strălucitoare, aşă numai prin stremur de la natură, fără de a învăţa maestria pă-strării şi a poleirii?

Un călător făcēnd cunoşcinţă cu muma lui Goethe a exclamat: „Acuma pricep ce l-a făcut pe Goethe bărbat atât de mare!“

Da, nu prosperarea unei familii, — ci a unei ge-neraţiuni, a unei naţiuni întregi depinde de la educa-ţiunea casnică, care este şi a fost încredinţată de când e lumea femeii. Numai aşă se pot explică cuvintele marelui Napoleon I: „Una mai lipseşte Franciei bo-gate, ca să aibă name“. Şi totuşi, femeile române, feti-ţele noastre să nu aibă trebuinţă de o cultură mai înaltă?

Istoria se ţese din faptele bărbaţilor mari, numele lor le păstrează posteritatea, femeile abă se consideră, numele lor se dă uitării, ca şi când n'ar fi existat. Cu toate aceste, ele sânt de fată la toate evenimentele însemnate, iau parte activă la executarea faptelor mari.

Universul se imparte în lume materială şi spiri-tuală; omenimea stă din bărbaţi şi femei; omul din trup şi suflet; sufletul are doue facultăţi principale: priceperea, judecata, în cea din urmă simţirile, şi fără de simţiri nu-i judecată, nu-i pricepere.

Inima spune „mergi!“ şi mintea merge; inima spune „fă“ şi mintea face; prin urmare tot ce se in-tēmplă, tot ce se face prin canalul inimei se face. Reshoaele crunte se poartă pentru apērarea şi lărgirea vetrei, iară stăpāna vetrei este femeia; huptele cele

mai infricoșate se fac pentru existența națiunii; iară tipul, caracterul națiunii se formează la vatră, crescătoare fiind femeia.

Unde e vorbă de ceva imposant, maiestatic, de ceva gigantic, puternic, de ceva constant, energic, acolo se manifestează bărbatul; unde e vorbă de ceva gingaș, sublim, plăpând, blând, frumos, delicat, plăcut, acolo se ivește femeia; bărbatul se manifestează în faptele sale cu sgomot, femeia lin și în tăcere. Femeii, după firea sa, nu-i convine a se prezenta în viața publică de multe ori atât de sgomotoasă; dar așa de bine i se vede în viața privată, la caminul propriu, răspândind în giuru-și pace, tihnă, fericire. Femeii nu-i convine a învârti arme în bătălii, dar așa de bine-i vede a lega ranele vitejilor sau a veghia la capul moribunților.

Și că toate acestea au fost credința și convingerea celor din vechime, se vede apriat din miturile lor religioase, unde se arată puterea de zei prin bărbați: p. e. Zeus sau Jupiter, zeul cerului cu fulgerele și tunetele sale; Neptun cu tridentul, zeul mărilor cu valuri infricoșate; Eol zeul vânturilor cu valurile și viscoalele sale; Marte, zeul armelor și șcl. Din contră științele, artele, frumuseța, blândeța, victoria, cu un cuvânt toate însușirile, cari sunt ale păcii, liniștei, îndesulirei, chiar și firele vieții omenești, cad în regimul zeitelor, cum sunt: Mnemosine a memoriei cu fiicele sale cele nouă muse; Themiss a dreptății și a ordinii morale; Victoria a învingerii; Irene a păcii, apoi grațiile, nymphele șcl. șcl. Toate aceste dau dovadă, că încă din timpurile primordiale femeile au luat parte activă întru dirigerea sorții omenești.

Că imblândirea moravurilor omenești se datorește femeilor, este un adevăr recunoscut. Constatat este, *zice Voltaire*, că Dumnezeu pe femei le-a creat ca să imblândească pe bărbați*

Dară că femeile adeseori în momentele cele mai critice, atunci când mintea și puterea bărbătească nu mai putea nimic, — când energia începă a se enervă și curagiul a trece în desperare, — atunci, martoră ne este istoria, femeile au reapucat firul, au salvat cauza, au scăpat popoare din nimicire.

Judita retează capul lui Holoferne cu sabia-i proprie și mântuiește pe Israil de perire.

De nu nășceam eu, Roma n'ar fi ați în teroare;
De nu te-aveam pe tine, atunci vrea fi să mor
Ca o liberă femeie și în patria de onoare
De mine cucerită la jug apăsător.

În Roma înse nu vei să intri mai nainte
De ce-ai călca cu oastea-ți peste sinul meu;
Ucide-me de n'ai tu mai nobili simțeminte,
Ucide-me ș-apoi vei să surpi pământul teu!

Astfel Veturia preferă a-ș perde pe fiul seu Coriolan ca să-și mântuiască neamul, să scape Roma eternă dinaintea Volscilor infuriați.

Jeană D'Arc, când atâte capete de comandanți desperase, se puse în fruntea oștirii franceze și triumfă scăpând poporul francez de vasalitatea dugliei.

Pe Stefan voivodul Moldovei mamă-sa l-a făcut mare, când nu-l lasă să între la dânsa fără de glorie.

„Ce dăci tu streine? fiul meu departe,
Brațul seu din taberi mii de morți împarte;
Eu sânt a sa mamă, el e fiul meu,
Dacă tu-mi ești fiul, nu ți-s mamă eu!

Între aceste ziduri, monuminte sfinte,
Făr' de lauri Stefan n'o se între:
Mergi și-ți stringe oastea, pentru țeară mori,
Și-ți va fi mormântul coronat de flori.“

Stefan prinde curaj, turcii se sfarimă, țara și poporul sânt scăpați de osânda subjugării.

Dar dacă femeia are meniri atât de nobile, atât de sfinte și de sublime, atunci, părinți, creșceți, educați pe fiicele voastre, căci poporul român are lipsă de femei.

Noi serbătorim! Penel nu am cu care să ve zurgăvesc, nici peană cu care să ve descriu și graiu? . . . vocea-mi e debilă, de unde să-mi iau graiu cu care să pătrund profunditatea însemnătății serbătoarei de ați?

Una știu, că fie-care prag ce-l trece și locul pe unde umblă întemeietorul acestor clădiri, sânt sfințite; graiurile lui și faptele lui vor răsuna și peste sute de ani în inimile nepoților și ale strănepoților! Și ale cui sânt faptele aceste mărețe, prin cari se vor conduce femeile române la limanul indicat de mine mai sus? Sânt ale Excelentisimului domn episcop Michail Pavel. Patronul și Fundatorul acestor așezăminte, a cărui pre-seară onomastică o serbăm ați.

Să dicem dar cu toții: „La mulți ani să trăiască!“

Ilustrațiunile noastre.

Mama scaldă pe Lilica. Bucurie și frică în acelaș timp. Lilica a așteptat cu dor momentul, în care mamă-sa o va scaldă și pe dânsa; s'a și bucurat când a intrat în apa căldică, dar când mama a stropit-o cu apa din burete, a început a țipă, câtă vreme soru-sa mai mare privia surișând la aceasta scenă.

În fotelul cel mare. Micuța a vădut de multe ori pe mama ședând în fotelul cel mare. I-a venit și ei dorul să șadă acolo, că de bună seamă trebuie să fie minunat a ședé acolo. A și usat de momentul prim, când mama a eșit, s'a ureal în fotelul cel mare. Înse nu i-a plăcut de loc. A fost prea nalt.

LITERATURĂ și ARTE.

Șcrii literare. *Versuri de Carmen Sylva*, traduse de dl A. Toma, un elegant volum, a apărut la București. — *Di I. L. Caragiale*, care pân' acuma lucrase la „Epoca“, a început să colaboreze la ziarul „Drapelul“ din București, scriind articole literare. — *Di Nyrop*, profesor la universitatea din Copenhaga, lucrează la o istorie a literaturii române, care va apăre în curând în limba daneză, cu mai multe portrete de ale scriitorilor români. — *Di Constantin Pop*, funcționar la „Albina“ din Sibiu, publică invitare de prenumerațiune la traducerea unei lucrări intitulate „Drepturile, datoriile și responsabilitatea membrilor de direcțiune“ cu 1 fl. 50 cr. — *Di Ioan Bocaniciu*, preot în Pui, a tradus în românește poeziile lui Petrarca, din care a publicat câteva și în „Familia“; din acele va scoate la lumină într'un volum o parte; abonamentul, 1 fl. 10 cr., a se trimite la tipografia A. Todoran în Gherla.

Teatrul Național din București. Direcțiunea a anunțat pentru stagiunea de acuma următoarele piese originale noue: „Marioara“ dramă în 2 acte de Carmen Sylva, tradusă de Haralamb G. Lecca, cu care s'a deschis stagiunea și care se publică acuma în foaia noastră; „O singură iubire“ comedie în 3 acte, de Ioan Nenișescu; „Stâlpii statului“ comedie în 3 acte; „Minciuni convenționale“ comedie în 3 acte, de V. Leonescu; „Moșu“ comedie într'un act; „Akmintis“ dramă într'un act; „Doue cumetre“ comedie în 3 acte; „Flori de piatră“ comedie într'un act, de Poliz-Mieșunescu; „Soare cu ploacă“ comedie într'un act de Iosif Vulcan; „Assan“ dramă în 5 acte, de I. Bacalbașa. Marți s'a jucat întâia-ori „Ultimul clironom“ dramă în 5 acte de marquisul Pandolfi, care a asistat la prima reprezentație.

Gestțiuni literare și pedagogice. Sub titlul acesta, dl M. Străjanu, profesor de limba română și de filosofie la liceul Carol I din Craiova, originar din Transilvania de lângă Blaș, a scos la lumină în Craiova, în editura librăriei Ralian și Samitea, un volum foarte prețios. După o prefață în care se pune în vedere curentul naturalist, cartea conține următoarele capitole: Principiul artei, Realismul și idealismul în literatură contemporană, Estetica școlii parnasiene, Caracteristica poeziei timpului nostru, Poezia primitivă (Rig-Veda), Basmele, Ce este poezia? care este influința ei morală și misiunea ei în zilele noastre, Un exemplu de prelucrarea poeziei populare („Isprăvile lui Păcală“ de P. Dulfu), Despre Dante, Despre educațiunea de sine însuși, Importanța elementului moral și estetic în educațiune. Este de prisos să mai recomandăm și noi această lucrare, căci prin cuprinsul ei de valoare literară, se recomandă ea însăși. Prețul 3 lei.

Căldindarul Românului, care apare la Caransebeș în editura și cu tiparul tipografiei și librăriei diecesane, a apărut și pentru anul 1898, cu un cuprins variat și interesant, încât este unul din cele mai bune căldindare ce avem. Afară de partea căldindaristică, partea literară oferă o lectură plăcută și ușoară, nuvele și poezii, precum și o piesă localisată și potrivită pentru diletanți. Partea economică asemenea e instructivă. Prețul 30 cr.

C E E N O U ?

Hymen. Dl *Eutimie Dărăbanț*, candidat de preot, s'a cununat cu dșoara Lucreția Mateica, în Izvin. — Dl *Ioachim Bărxa*, sergent-major c. și r., s'a cununat cu dșoara Maria Fodor, la 20 novembre, în Mediaș. — Dl *George Costin* absolvent de teologie și candidat de preot pentru parochia Sân-Mihail din protopresbiteratul Turzii, s'a logodit cu dșoara Cornelia Iliescu din Banabie.

Șcirl personale. Dl dr. *Aurel Ciat*, medic în Gerlachsdorf lângă Viena, a fost ales medic în Reșinari. — Dl *Isidor Chirița*, fost notar comunal în Chiseteu, a fost ales vice-notar la magistratul din Lugoj. — Dl dr. *Nicolae Șerban* a deschis cancelărie advocațională în Făgăraș.

Internat românesc în Viena. Se știe, că România Jună din Viena proiectase înființarea unui internat românesc în Viena. Acum aflăm, că ideea aceasta se

apropie de realizare. În sâmbăta trecută s'a ținut acolo o consfătuire a notabililor coloniei române și a unei delegațiuni a societății România Jună, în cauza aceasta. Se scrie că s'a și adunat un capital de 20.000 ff.

Dame române în temniță. Tribunalul din Alba-Iulia condamnase pe mai mulți fruntași din părțile Abrudului și pe doue dame, la temniță ordinară, pentru că au întimpinat cu simpatie pe repositul Băbușiu, când acela eșise din iemniță pentru un delict politic. Acum condamnații și condamnatele au primit ordin să-și facă pedeapsa. Damele condamnate sunt Elena David și Sofia David.

Sinuciderea lui Miron Pompiliu. Din fași primim șcirea, că profesorul Miron Pompiliu de la liceul-internat de acolo, ș-a tras un foc de revolver în cap, dar încă nici a treia și n'a murit. Causa acestei sinucideri se țice că e boala de nervositate, care nu l-a lăsat să doarmă. Înainte de doi ani părea că s'a vindecat, s'a și însurat, dar boala a erupt de nou. Regretatul Pompiliu, originar din părțile Vașcoului, a fost unul din bunii noștri literați, care ș-a început activitatea la foaia noastră, la care a colaborat până 'n anii din urmă. În etern amintirea lui!

Monument lui Visarion Roman. Direcțiunea „Albinei“ a dispus ridicarea unui monument la mormântul lui Visarion Roman, primul director al pomemntului institut. Monumentul scrie „Telegraful Român“ a fost ridicat zilele acestea El are forma unui obelisc, e lucrat din sienit de Svedia de culoare neagră, e așezat pe un pedestal de cărămidă și e îngrădit cu gratii de fer. Monumentul și lucrările din jurul lui au costet 623 fl.

Au murit: *Catarina Selăgian* n. Secoșan, soția dlui Dimitrie Selăgian, avocat în Tășnad, la 10 novembre, în etate de 37 ani; *Ved. Elena Secula Pavel*, mama regretatului George Secula, avocat în Deva, la Dezna, în 18 novembre, în etate de 80 ani; *Ved. Maria Gherdan*, mama pensionatului notar comunal Nicolae Gherdan în Medves, la 25 novembre, în etate de 82 ani; *Maria Nedelco*, soția dlui Ioan Nedelco, avocat în Lugoj, la 26 nov., în Buziaș, în etate de 54 ani; *Ioan Cornea*, protopresbiter emeritat în Boroșineu, la 25 nov., în etate de 75 ani.

Poșta redacției.

Nunta de iubire. Ne pare reu că nu te putem încuragiă „pe terenul literar“ fiind că n'ai vocațiune de loc!

Fulmen. Aceste nu se pot. Poate mai târziu, allele.

Constanța. Au sosit. Mulțumim. Trimite-ne vreo scrisoare despre viața de acolo.

Albăuț. E prea lungită.

Căldindarul săptămânei.

Dumineca (XXV) Ev. a 9-a dela Luca, c 12. gl. 8 a iuv. 3.			
Ziua sept.	Căldindarul vechiu	Căldind. nou	Sorele
Dumineca	23. Păr. Amfilochie	5 Sava	7 41 3 30
Luni	24. M. Climent papa	6 Nicolae	7 42 3 30
Marți	25. Mart. Ecaterina	7 Ambrosius	7 43 3 30
Mercuri	26. Cuv. Alimpie	8 <i>Zem. Născ.</i>	7 45 3 29
Joi	27. Mart. Iacob Persul	9 Ioachim	7 46 3 29
Vineri	28. Cuv. Stefan	10 Juditta	7 47 3 29
Sâmbătă	29. Păr. Paramon	11 Sapienta	7 48 3 29

Proprietar, redactor răspundător și editor: **IOSIF VULCAN.** (STRADA ALDĂS NR. 296 b.)

Cu TIPARUL LUI IOSIF LĂNGĂ IN ORADEA-MARE.